

Matajur

Sped. in abb. post. II gruppo

Postnina plačana v gotovini

List izhaja z vsemi potrebnimi dovoljenji videmskih oblasti.

Il giornale si stampa col permesso delle Autorità della provincia di Udine.

GLASILO BENEŠKIH SLOVENCEV

UREDNIŠTVO in UPRAVA v. Mazzini, 10, Videm-Udine
Naročnina: letna 350.— lir, 6 mesečna 180.— lir

Lit. 15.—

VIDEM, 20. FEBRUARJA 1951.

Leto II. — Štev. 11

Odpustimo jim, saj ne vedo kaj delajo

Oblasti skušajo čestokrat izkoriščati dejstvo, da naši ljudje ne govorijo v književni slovenščini, ampak v narečju. Taki »dokazi« so le preveč navadni in če bi obveljalo to pravilo, bi bilo zelo malo Italijanov, ki bi jih lahko šteli med Italijane, ali Nemce za Nemce, ali Angleže za Angleže itd., ker ljudstvo pri vseh narodih govori samo v narečju.

V našem primeru trdijo, da ima naše narečje le malo skupnega s književno slovenščino. Vendar pa jim vsako foliko uide kak izraz, ki pobije vse tisto, kar bi oni hoteli dokazati.

V tem nam prihaja na pomoč revija »Risveglio Magistrale«, ki obravnava šolske probleme v obmejnem področju in pri kateri sodelujejo vse šolske oblasti naše pokrajine. Njim na čelu je bivši šolski skrbnik prof. Bartolotti Ciro, sodeluje med drugimi tudi presvitli gospod Manzano Arturo, znan poznavalec problemov Beneške Slovenije, skupaj z nekim doktorjem, ki bi rad ostal nepoznan, katerega začitnice pa so iste kot one od on.

Giobatta Carron, znanega potujočevalca naših dolin, ki je tudi doma na šolskem skrbništvu v Rimu. Vsi ljudje torej, ki skušajo uradno dokazati da nismo nobena narodna manjšina.

V decembrski številki te revije je bil objavljen članek o položaju v Nadiški dolini. V njem se trdi, da imenujejo domačini majhno zgradbo s slannato streho, ki jim služi za spravo sena, senik.

Vsakdo se lahko prepriča, da ta beseda ne samo v narečju ampak tudi v književni slovenščini pomeni kraj, kamor se spravlja seno. Že to dejstvo pobija torej njihovo trditev, da ima benešansko narečje le malo skupnega s slovenščino.

Iz istega članka smo lahko ugotovili, da so ti gospodje že pri naglem avtomobilskem izletu po teh krajih spoznali, da je tu vse polno problemov, ki čakajo rešitve. Tisto mnogo, o čemer govorijo oblasti, da se je že storilo, je konec koncev samo zgraditev velikega poslopja, v katerem so šole, otroški vrtci in občina in ki je stalo 32 milijonov lir. Iz tega lahko sklepamo, da ima vlada dovolj sredstev na razpolago, kadar je treba poskrbeti za potujočevalne zavode, kakršni so otroški vrtci ONAIR-a.

V naslednjem naj navedemo nekatere njihove ugotovitve o položaju našega ljudstva:

»Otroci so zaradi razmer primorani, da že zgodaj začnejo delati. Mnogi med njimi so rahični ali imajo že prve znake jetike. To je zlasti pogost primer v revnejših vaseh, kjer morajo ljudje čisto preživati skupaj z živalmi.

»Pokrajina kot pri božičnih jaslicah, s strmimi stezami, po katerih se vzpenjajo ljudje s težkimi koši na hrblju.

»Da lahko plačajo davek se morajo Beneščani odreči najpomembnejšemu in prodajo vse, kar morajo ter se zadovoljijo s krompirjem in radičem, zabeljenim samo s kisom in soljo. Malsla ne rabijo, ker ga morajo pro-

dati. Posledica tega je slaba prehrana in pešanje ljudi iz roda v rod.

»Malo je kostanjevih dreves naokrog. Če bo še nadalje razsajal drevesni rak, bo čez dvajset let deložna popolnoma opustošena.

V hleve bi bilo treba novo živino, postaviti je treba mlekarne...

»Še marsikaj drugega bi bilo treba ukreniti, posebno kar se tiče podpor.

Pri vseh teh potrebah pa pomaga vlada ljudem samo z otroškimi vrtci, ki naj potujejo otroke. »Risveglio Magistrale« pa se tolaži z mislijo, da imajo naši ljudje v svoji materialni bedi neizčrpno duhovno bogastvo in da so ljudje z italijanskim prepričanjem prizkušeni in zanesljivi, preprosti in lojalni.

Omenimo naj še, da je zapisala ta literarno-šolska revija, »o poslopju, v katerem je občina.«

Vsak človek ve, da pojem »občina« pomeni neko določeno področje, ki tvori upravno enoto v okviru države. Zato ne moremo razumeti, kako bi moglo neko poslopje, čeprav precej veliko, spraviti pod streho vso občino, ki obsega včasih tudi 100 kvadratnih km. Prav gotovo so hoteli zapisati »županstvo« (municipio), toda ti ljudje, ki bi radi dajali lekcije v slovenščini in odločali o tem, katere naše besede spadajo v narečje in katere v književni jezik, dokazujejo s tem, da ne poznajo niti svojega lastnega jezika. In če neki Italijan ne pozna svojega jezika, pomeni, da se ni potrudil pri učenju, ker ga ne ljubi. Zato je razumljivo, da so zavzeli ti ljudje proti nam šovinistično zadržanje, ker kadar nekdo ne ljubi svojega lastnega jezika ne more trpeti, da bi kdo drugi ljubil svojega.

Njihovo protislovensko sovražstvo je torej plod nevednosti in pomanjkanja domovinske ljubezni. Zato jih pomilujemo, ker ne vedo, kaj delajo.

Pač pa jim svetujemo: naučite se bolje poznati in ljubiti vaš jezik, ker le tako boste lahko razumevali in upoštevali našo ljubezen do jezika naših očetov.

Vladni dekreti in obljube

Koliko govoričenja in lepih obljub smo slišali po drugi svetovni vojni od raznih poslanskih kandidatov, ki so si hoteli pridobiti naše glasove. Takrat smo mislili, da se bo vse obnovilo in uredilo. Fašizem je bil na tleh in najino (naivnost je značilna za beneške Slovence) smo jim verjeli.

Upali smo, da bo nova demokracija končno ozdravila rane, ki jih je zadal fašizem. To naše zaupanje je bilo tako veliko, da je postalo že gotovost. Obljubili so nam zakone za eno stvar in drugo in ti zakoni so bili v resnici tudi izdani.

Tako je izšel zakonski odlok, po katerem bi moral dobiti podporo v višini 75 odst. tisti, ki si bo popravil v vojni porušena poslopja.

Odlok, ki obljubljuje nagrado vsakomur, ki si bo sezidal novo hišo.

Odlok, ki obljubljuje razne podpore občanom za gradnjo cest itd.

Odlok, ki obljubljuje pomoč našim kmetom pri popravilu porušenihi hlevov in pri gradnji novih.

Odlok, ki predvideva oprostitev državnih davkov na zemljiščih v višini na 700 m.

Zakonski osnutki Fanfani, Aldisio itd.

Naši ljudje so brž pohiteli s pripravami ogledov in načrtov, za kar so potrežili precej denarja, ki so si ga morali odtrgati od ust. Od takrat je preteklo že precej let, omenjeni zakoni in odloki sicer še vedno obstojajo, naše prošnje pa vkljub temu spijo v prečalih raznih pisarn Tehničnega urada in po raznih Inšpektoratih za kmetijstvo.

Kadar gre naš človek v te urade in povpraša, kako je z zadevo, mu odgovorijo, da ni denarja. Sprčo takega odgovora se vprašamo: Kaj nam bodo zakoni in odločbe, če ni denarja za izvršitev? Čemu smo torej potrežili toliko denarja za komisije in načrte? Čemu obetajo in potem ne držijo obljube? Ali bi ne bilo bolje, če bi molčali? Kam gredo in kje so vsi tisti milijoni, o katerih piše pokrajinski tisk in skoro vsak dan javlja, da so bili določeni za našo pokrajino in predvsem za obmejne občine, med katere spadajo tudi naše?

V takem položaju sploh ni mogoče več ničesar razumeti. Med tem pa prihajajo

razne pokrajinske komisije zelo pogosto na sestanke v St. Peter Slovenov. Kaj delajo tam? Zakaj govorijo vedno, da proučujejo naše probleme, ki so še preveč dobro znani? Čas bi bil, da ti reki kruhu kruh in vinu vino.

Tudi največji največji so že razumeli, da s praznim besedenjem ne pridemo nikamor naprej. Zakaj nam lažejo? Ti gospodje pripadajo stranki, katere temelji na veri in kljub temu delajo proti božjim zapovedim. Morda pa prihajajo v St. Peter zato, da dobijo masno dnevnico in dobro kosilo.

Res je, beneški Slovenci so zelo gostoljubni tudi s takimi, ki bi tega ne zaslužili.

Hoteli smo jasno in odločno povedati resnico v edinem časopisu, ki nam daje to možnost. Takoimenovan »neodvisni« časopisi, ki se tiskajo v naši pokrajini, bi nam te možnosti gotovo ne dali. Oni imajo premalo prostora za take probleme in se morajo baviti samo z »italijanstvom« naših dolin. O tem italijanstvu toliko govorijo, da so začeli o njem dvomiti celo najbolj geraci »trikoloristi« v Benečiji.

Za danes naj bo toliko dovolj.

Nadaljujejo s prevaro

V zadnji številki »Matajurja« smo govorili o velikanski naglici, s katero so se oblasti lotile pošiljati naše ljudi v belgijske rudnike. Kakor ponavadi tudi tokrat postopek ni bil preveč pošten in prevara je morala postati prej ali slej očitna.

V resnici je mnogo rudarjev odšlo Bilo pa je tudi mnogo takih, ki so si skrbno pripravili potni kovček s perlom in nekaj hrane za na pot, za kar so morda potrežili zadnji denar, ali pa ga vzeli celo na posodo. Ko pa so prišli v Videm, da bi se odpeljali z vlakom v Ljegi ali v Namur, so jim povedali, da je bil odhod odložen. Kdo je odgovoren za tako zmešnjavo? Kako dolgo bodo še na tak način varali našega ubogega človeka? Ali gotovi uradi res nimajo več nobene resnosti in se ne zavedajo, da je marsikdo potrežil zadnji denar za pot ali pa si ga je celo izposodil?

ČUDNI POJMI O DEMOKRACIJI

»Messaggero Veneto« nas je hotel napastiti že takoj ob našem prvem izidu. Ko pa je iz našega odgovora uvidel, da smo zanj pretirali, se je rajši slavno umaknil in »dostojanstveno« umaknil. Sedaj pa, ko se je njegov imenitnejši kolega »Nuovo Friuli« zagnal proti nam, je začel tudi on s protislovensko polemiko, kot majhen psiček, ki se zaganja v človeka v senci velikega volčaka, pa je pri tem vsak čas pripravljen umakniti se, če bi pretjla nevernost.

Tokrat mu je nudila pretvezo za napad kulturna ustanova »Dante Alighieri«.

Pri tem smo lahko spoznali, da preveča šovinističen duh tudi to združenje, ki naj bi bilo kulturno in da sta si v tem oziru enaka z gorji omenjenim lističem.

Iz poročila predsednika tega patriotičnega združenja za videmsko pokrajino hočemo navesti naslednji odlomek:

»Potrebno je, da tam, kamor gredo naši na delo, nastanejo tudi novi domovi, iz katerih naj se širi »luč kulture in ljubezni« kot ogenj, ki črpa neprestano svojo moč iz življenja, ki ni osamljen, kot nek zaključen krog, kateri ohranja samo v enem rodu spomin na preteklost, ampak odtrži trajno podobo svojega nekdanjega življenja, kot v kamen izklesan kip.

»Družina in rodni kraj ne predstavljata samo nekaj muzej spominov, ampak sta seme, iz katerega se razvije življenje in vedno bolj živa vzpodbuda za ohranitev in nadaljevanje.

To bi pomenilo, da kamorkoli gre človek, mora ostati povezan s svojimi domovini, s šegami in navadami svojega naroda, mora ohraniti svoj materinski jezik. Kamorkoli gre, ima človek pravico da ohrani svojo narodno individualnost.

Prav tako ima pravico, da kot nekaj svetilnik širi v svoji novi domovini luč kulture svojega naroda. Take besede so v resnici vredne namena in tradicije združenja, kot je »Dante Alighieri« in se nam zdijo kot nalašč pripravne za obrambo pravice beneških Slovencev, ki hočejo prav tako ohraniti svoj materinski jezik, svojo kulturo in svoj poseben narodni značaj. Tudi beneški Slovenci žele nadaljevati svoje lastno življenje, kot narodna manjšina v neki tuji državi.

Zato niso prav nič na mostu ovire, ki jih stavijo našemu ljudstvu na njegovo pot, ampak bi bilo treba v njem še poživeti čut dolžnosti, ki ga ima do svojega rodu, s katerim morajo poideci ostati vedno v tesni zvezi, ki se ne sme nikoli razvezati. Rekli smo že, da so te besede kot nalašč za naše ljudstvo in za obrambo njegovih pravic. Zalibog pa je predsednik s temi besedami zahteval svobodo za ohranitev njihove narodne in kulturne bitnosti samo za Italijane, ki žive v inozemstvu.

Comm, Calligaris in novinar Provinii imata za nas drugačne besede. Opozorila sta vodstvo združenja na »protidržavno« delovanje, ki da ga mi razvijamo. Tem gospodom se namreč zdijo zločin, če mi v

njihovi državi objavljamo časopis v slovenščini, ki je jezik naše narodne manjšine. In tako se je zgodilo, da so bili ravno isti ljudje, ki se soglasno zahtevali pravice za Italijane, živeče v inozemstvu, prav tako soglasni v zahtevi, da je treba organizirati proti nam močno propagando.

Vsekakor ti ljudje, v svojem slepem sovraštvu proti vsemu, kar je slovenskega, niso niti vedeli kaj delajo, ker drugače bi gotovo opazili, da pri nas družba Sv. Cirila in Metoda sploh ne obstoja in zato ne more vršiti nobene protidržavne propagande.

Pač pa je razvidno, da oni takole razumejo italijansko demokracijo: svoboda za Italijane v inozemstvu, sužnost za Slovence v Italiji.

Zakaj nas ne imenujete

V zvezi z nenavadnim tolmačenjem, ki ga ima družba »Dante Alighieri« o tem, kako je treba zaščititi narodno kulturo v inozemstvu, je časopis »Patria dal Friuli« objavil kratek članek, v katerem je tudi on kritiziral stalšče omenjene družbe, po katerem naj bi imela »Dante Alighieri« svoboden razvoj v inozemstvu, medtem ko družba Sv. Cirila in Metoda v Italiji ne bi smela delovati.

Ni bilo baš potrebno zagovarjati pravice te družbe, da sme braniti slovensko kulturo v Italiji, ker ta družba pri nas ne obstoja. Pač pa imamo v naši pokrajini založništvo »Matajurja«, katerega pa ta list ne omenja, kakor, da bi ga ne bilo. Njemo misliti, da smo na tako »slabem glasue, da bi lahko kompromitirali deviško čast tega časopisa, če bi nas omenil.

Volilni shod ali...

V zadnjih dneh smo čitali, da je bil v Čedadu sestanek županov tega okraja na katerem pa ni bilo županov iz Beneške Slovenije. To nazadnje še ne bi bilo tako čudno, ker je bil pred časom podoben sestanek v St. Petru, na katerem so bili tudi beneški župani.

Pač pa se nam zdijo čudno, da ni bil povabljen zastopnik torjanske občine na nobeno teh dveh konferenc. Ali so morda v Torjanu tako dobre razmere, da ni treba tam ničesar ukreniti? Ali res nima ta občina nobenega problema, ki bi ga bilo treba obravnavati?

Zdi se nam, da bo vzrok v tem, da občinska uprava v Torjanu ni v demokrščanskih rokah in zato njeni zastopniki ne smejo na konferenca, ki imajo demokrščanski značaj. Kljub temu pa nam hočejo dati razumeti, da imajo ti sestanki namen edino le proučevati najbolj pereče probleme tega okraja.

Bilo bi bolje, da bi priznali resnico o njih in povedali, da imajo značaj nekakšnih predvolilnih manevrov.

Gospodje demokrščanski poslanci, generali in polkovniki, ki proučujetec probleme svojega bližnjega, kaj pravite na to?

Včasih je bilo drugače

»Ko smo bili mi mladi, je bilo vse drugače, nam dostikrat govorijo stari ljudje. Mnogokrat imajo prav. Tudi v Vidmu je bilo pred 85 leti marsikaj drugače. Takrat niso imeli tam »Messaggero Veneto« niti ne »Nuovo Friuli«, da bi pošiljali razne Manzane odkrivati italijansko, romansko in ne vemo še kakšno poreklo beneških Slovencev. Pač pa je izhajal takrat v Vidmu časopis »Giornale di Udine« in tam je v številki od 5. dec. 1866 zapisano med drugim tudi tole:

»Tržaški Svet (Dieta) je postavil zahtevo po ustanovitvi pravno fakultete v italijan-

ščini za italijanske študente v avstrijskih pokrajinah. Dr. Pitteri je to zahtevo podprl in pravi med drugim (potem, ko je omenil, da je Avstrija po drugih pokrajinah ustanovila fakultete v jezikih raznih narodov, ki so pod njeno oblastjo): »Jezik je vera narodov.« Časopis daje razlago k tej izjavi in pravi, da: »Vera je življenje. Narod, ki zanika ali zanemara svoj materinski jezik, je zapisan smrti.«

Ali so videmski časopisi tudi danes takega mnenja, kar se tiče nas, beneških Slovencev?

IZ VZHODNE BENEČIJE

ČEDAD

Zadnje kaj je par nas zlu slab sejam. Nimar manj ljudi vidimo po butjehah, povsje rode le sama praznina an tš'na, ki je naše staro an zmeraj živo mjeso ni blu vajeno. Zato, ki u zadnje kaj je blaguó se močno porážilo, ljudi čakajo, de b' se p'buojsali kajti, de bi mohli za buojs kup kupit tuó, ki jni je po'ejbno. Slab se lam je pa tud' zatuó, kje je nimar daž. Kmeti od okoliških gorskih vasi na morjo nosit prokajat svojih pardjelku an nit kupovat, zaki su slabe cješte. sadá po dažu še buj. Tisti, ki se pohvalijo z dobro prodajo su prodajalec lambren, a bo tud' njihova »sreča« v šnu le malo kajta šla naprej, saj muore po dažu tud' sonce priti an tuo še buj višnu, zaki smu pred vrata ponladi.

ZA JAVNE LOKALE

Tele dnj je bla dana nova ordnanca za use lokale publike ku so hosilne, kafé, bari itd. de napravju r'kještu kajšne kategorije je njih lokal, na videmsku kvesturu. Prošnja mora b't napravljena ra bolani karti za 24 lir an pošjana na kvestur.

ŠT. LENART

»Hospodarja« Štlenartskeha kamuna nje vič. Kam je šu na vemó. Po tjo se je odpravu takuó ku u tšim kajtu, ku je h nam paršu. Sevječa tu par nas se je lepuó opitu, sa od zjutra do zvečera ni djelu pru niš. Skarbi je nu samuó za naše judi strašil, terorizirat zavedne Slavjenje an tud če pru so ble naše žuljave roké, ki su mu zaslužile kruh. U St. Lenartu smu bli takuó sit takega nepravičnega človeka. de ku si je odpravu od naše zemje, smo usi se oddahnil an jali: »Hvala Bohu de je šu.«

Pozabjena cješta

Kakuó ju boju ustrojil, na vemó! Uarmó se od tiste cješte, ki od Sv. Kvirina (par Muoste) pelje u Skrutovo an potle se razšeli na dva kraja: h Klodžu an h Zamjeru. Po njej se ne muore vič hodit s bicikletu an z uozmi, jame su previč velike, kola se lomijo. Kaj pa djelaju šindiki Špietra, St. Lenarta an Klodiča? A ne vidiyo u kakšnih kondicionah so te poti? Saj su obečjal pred votacijoni, de jih bojo postrojil.

MATAJUR

Al vještá ka sje dogodilo zadnje kaj je par nas? Njesmo niš se pozabli tistih hudih čuvjačih, to so bli Njemci an Kozaki, ki med uojskó so hodil krast po naših kokošarjih, ki so žej druhi se parkazál. An to so pru tisti, ki človek bi se narjui u njé zaupu. An, kaj čete, žalustnuo je, de par nas je tuó se zgodilo, pru par bjeim dnem, an ne muoremo mučat za tuó ki je rjes, naj bo tš' ki de de je tuó napravu. U Barcah par Matajuru so mjel nehá ljepcha petelina, vahu je precej, ha je bluó ne tr' kile. Je takuó lepuo kokošarju zjutra, de je blu zarjes veselje ha poslušat. A za tiste, ki so za njem letjel an ha ujel za tu padjelu ha dal, tuo nje blo useč. Med tem, ki je petelin kikriku, nas je zjutra budiu, tiste je stóru sanjati kakuó bi bju dobar u trebuhu an višno su tud' pjemice jim se dopadle. Kaj djeste v Matajuri, ali ni rjes? Če ne bi bluó takuó, njeso bli tulku za njem letjel. Dobru de je gospodar mu dobre oč' an korajžo, takuó de je te petelinčkarje stóru plačat škodu.

IBANA

Se gre po laškim an tu gostilnah vas prašaju, či čjete vinu »Albana«. Zlu je onu dobru an močnuó; pa djb vjedli kuo ga štantu pardjelamo, bi an roka tresla kadar kozare uzdigmeju. Nardil smu punu domand, de governc nam pride pruó s kontributam, de še vijnike usadmo, pa le niš.

Mi na pa vemo, zaki pravju, de su postave, ki kumetam pomagajo. Sude smu špindal za izvednost, pa kontr'buta le nje.

PODARŠČE

Duor pride u našu vas ostane, kuo je nurodna an zapušča naša cješta. Punu krat su nam obječal, de ju boju postrojil. Le njé an malu se moremo služit. Kaj djaju naši raprezentanti na komunu?

BODIGOJ — KRAS

V šnu de su se pozabil tud' na naše dve vasi. Punu vojne škode smu mjel an do donás nam njesu niš plačjal. Malu hiš mamu an punu su potrebna pomagila. Kada se budu zmisli na naše buoge ljudi? Mislimu, de so se pozabil na nas ne samo tu Rime an Udme, pa an tu Praputni na komunu.

SREDNJE

Ze j sam pohled na naš kraj, ki lež; vesuko hor u hribah povje usakmu, de mora b't tu par nas zlu slabo živjenje. Imamu malu zemje za obdjetat, ker su povsje rode le sama brda, takuó de o agrikulturi teško honorimo. Kar nam pomata, de se preživimo je naše žvina, ki pa ljetos nimamo dost srječe par njej. Samuó mjesca januara smu zgubil kar tri krave. Krava posestnika Florjančiča Alilija je požarila železnu nit an su ju mogli ubit. Tud' krave Dresdiča Jožefa z Ljese an Tonjuta z Varha so muorli ubit zatuó, ke se njsu muogle odeliti. Za meso so stržili malo sudu an zatuó čutijo us' t' kumete dost škode. Lansko lje to je mje lo nekaj krau tud' aflo an use tuó gre na škodu naše žvino-reje.

Žalost u harmeškem kamunu

Nedelje 28 tega mjeseca je bila žalostna nedelja. Bila je slaba ura, daš je lu ku uon s škafa, mešan z belim snežom; ma-

IZ ZAHODNE BENEČIJE

pod maerje. Sadá usá ta fameja, ki jih je use kupe devet judi, stojjo par znaneih u uasi.

UCEJA

Prejšnji tedan, ku je bile u dolinah an u ravnini močan daž, je per nas zapadeu vesok sneg. Ponekod je men vč metro. U noč; od devetega do desetega, je bilo tud' več valang, ki su nam naredil prece škode; zrakumih je bilo več debelih smrek an polomljenega dosti drevja. Največo škodu pa so nardile valange na planinskih pašnikih, kjer su ble ovce. V treh bajtah, kjer se bile ovce to noč prez pastjerja, jih je ubilo kar dvanašt. Sreča, da ni bilo človeških žrtcu, ku je bilo pred leti ko so bile valange. Smo sredi februarja an zatuó usi upamo, de z ma ne bo vič dolgo trajala an de bomo mogli usaj z naše vasi, kjer smo blokiran že dost časa, kot bi bili od sveta odrezani.

NJVICA

Lendaro Juliji an Centa Ines so se poručili pred pustam. Mladim novčom mi ve jim auramo puno srenč.

TER

Med potjo, od Tera tu Bjeli Patók, za voj puno snéa, ki tu te zadnje čase e spada, an za tuó, ki potem te se uaró tu dež, e si udér dan velik žlak, ki te zaperlo transit an za tuó korjera ki na peje od Cente tu Bjeli Patok na pride koj do Tera.

PROSNID

U sobotu popudan, u naši vasi sje pripetila adná velika nasreča. Mlada ččá Florina Filipič sje ihrala z malim otročičam, star komaj 2 ljeti, Budoljč Žovanič, sin Erminja. Ihrala sta na cementovo strjeho, kozletá za prasca. Usé na enkrat kozlč, čepru nje bju tulke velik pejz, sje zasú an zadelo pod materjal Florino an Budoljča. Nasreča ččá an puobič, ki sla na blas upla pod materjalom, ki sje okrog njih zasú, so bli hitro rešenj an pomoči, ki so jo dalj domači, ku su čuli, upitje. Klicali so mjedlha, a soboto, ku je paršu, je stóru u šp'tau jih peljati, zaki so bli močno ranjeni. Ku so bli peljani u šp'tau, tam su ugotovil, de Florina Filipič imá veliko rano na senih an bo muorla se zdravit neh 40 dni, medtem ki uboži puobič Budoljč je móu upočeno lobenjo an se ni mohlo niš napravit z njam, da bi mu rešili živjenje; tako da je že isto zvečar umaru. Komovento je bluó vidati takeha maliga puobeča, ki u zadnjih urah svojega živjenja an u rapu nezavesti pjeu domučo slovensko puojeo: »Oj mladosti mja«. Puobič Budoljč so ga položili na domučo pokopalšče u Prosnidu.

VILA

Malo te mančalo, ki na cjela fameja Borloluta Guljana usafej smart ta pod zidovi svoje hiše. No nuoč, prvih dni teha mjesca, ko ne usá fameja tu pažu speča, no se kar na dan krat zasula na fačada hiše an sevječa tud pod čamere kjer su spali. Hiša je bla stara a poleg teha ne ba poškodovana tu uerj ed šreljanja lašistou an todeskou. Ta bót so hišo le za sjo popravili, ker ni cješte, da bi se moglo za dobar kup parpejati materjal an tuó, ki to je potrebno za hiše sezdati. Za tuó ve vidimo par nas, ki do škuaž; use lješe slabo narote, še več te, ki so ble med uero poškodovane, zaki im nje o plačal vojne škode.

Sreča da ni bluó žrtcu; man otroci, ki so tardo spali, se niso niš zbudili, veli strah so ha pa mje li usi ta dru, kajti je malo manjkalo, de ne bi rešali usi ta

ZA NAŠE DELO

Kuo se šaca žiu pez od žvine

Kadár bosta dobil tel numar od »Matajura« u takuin ga shranite. Laški kupac, kadár bo paršu tu vaš hleu, vas na nabrus vič an vi ki vjedeu boste dost péza vašá žvina (na pruodi), ga boste prašu kar ona valja. Za vjedit žiu pez ešne krave al jeniče, uzamite metru (tš' ki nuca žnidarca) an zmjerite žvinu od ramana do repa, kulk

čentimetru. Potle se zmjere čirkonferencu od krave, ta za tih prvih nogah an te kulk čentimetru. S podatkam ki vam damo u tabelji tle zdel, boste vjedu dost je žiu pez od vaše žvime. Či mjere nje su ku tiste na tabelji, kar šacajte med tštim ki buj se bližaju.

Table with columns for circumference (Čirkonferenca) and weight (DUGNUOST) for various measurements (120-190 cm) and weights (kg).

Haspodarjam povemó

Čjete pregnat uši, ki ima vaše krava, jeniče ali tele? Zadržite se na tolu vižu an boste preca videu kuo vaš dobru učmó.

Uzamite 60 gramu »sulfuro di potassice«; dobjete ga u špicarji an ga denite tu edan litro ažejda. Potlé ga pustite 24 ur tam stat. S tuolim namažite žvinu, tuk imu golezan.

Či njemate »sulfuro di potassice«, morete nucat bencinu an žajfu. Denite tu pou litra uodé, 60 gramu benešne an 30 gramu žajfe. Potlé boste namazu žvinu.

Kadár njemate ne te parve, ne te druge rječ, muorte nucat tabak. Tist tabak, ki se dobi tu opoltu. Uzamite tri pakete

(60 gramu) telega an ga veurejete tu pou litra ažejda. Pustite na ognju pou ure. Potlé kar namažite žvinu.

Haspodinjam povemó

Či čjete, de vaše kakuóše boju zlu nesle, morie nardit na tolu vžnu; uzamite ičmena, ušincee al sjerka tu japre zmješanim. Kar provajte an boste vidle de vam ne lažimo.

Kakuóše vam boju tud zlu nesle, či jim boste dajal usak dan po nu malu ovase, ičmena, ušincee al sjerka tu japre zmješanim. Kar provajte an boste vidle de vam ne lažimo.

Za naše stare monimente

Gre se u Čedad an se vide, kuó tiste ljudje skarbjó za njih stare monimente. Na kokošjem placu je ograjba, ki varje njeke starinske rimske ostajke. Čjerku Sv. Frančeska an »Tempietto« se vide kuó su lepuo varvane.

Gremu u našu Benečiju; tud mi mamu monimente. Čjerkva par muoste Sv. Kvirina, grad Gumberju, Landarska jama, čjerku sv. Luoranca u Mersine an punu telih malh čjerkvi, ki po usjeh brjegih su astršene. Pa obečan na niš skarbi, za nu malu postrojil al zavarvat tele starinske monimente, ki nam prauju kuó je čiviltatu naše dažele paršlá an kuó preca.

Vestá kam smu paršil? Tu kajšnot telih malih čjerkvi su naš ljudje začel senoó klast, jh začel nucat za senike. Nar venč škandal je tel, ne pruóť vjeri samuó, ampa tud pruóť tistim ostajkam, ki usemu svetu moreju donás an drug dn pričať, de Beneška Slovenija ima dnu veliku zgodovinu.

Usi naši buj modri ljudje bi muorli kup se luoš, nardit edan kom'at an iti do šindikou, de se boju interešjeral tu Udme na »Sovraintendenza per i monumente« de:

- 1) Tele čjerkve boju diklarane monimente.
2) De governo bo pomáu jih postrojil.

Pa kujeá naši kamunski tajniki, profesorji, učterji itd. su zaspal an nje pridnu jih zbudjat. Pa kadár je za naugurat edan monument, ki kaže de Benečija je »italjanissimac«, tenčast, kuó hitro gor skođejo. Zatuó naj tud tel skučejo za kar smu rekli.

Stara mati

Pomislim se nimar na vas, stara mati, kadár tu nedeljo u kamburu sle me peljala an mi dala malu orjehu an lješniku. Majhan sem b'u an rad sam jedu tisti dobar šenk.

Vj uzela ste očale an čitat začela neke bukve, ki njesu ble zapisane u taljanskim jeziku ampá u jeziku, ki par ras se govorí an ki naša mat nas je učila.

Donás se šete zmislim na tiste bukve, ki amene su ratalé an zavjedeu sam de z ljubljane su vam hodje an ne z Milana al pa z Rima. Zavjedeu sam, de na njih su ble ljepje puojece an ljepa zgodovina našega naroda.

Uojská je začela an bukve vam njesu vič paršle an jast deleč sem muoru iti. Donás nou žornal »Matajura« vam hot an nazat ste začela čitat. Vesela ste nazat an tud jast, ki u našem jeziku rečv vam morim, kuo nimar sam vas ljubiu.

Beneškim možjem

Donás bomo gouoril vam, ki vič ku kajšnu bjeu las imata na glau; vam ki mata 55 al 60 ljet an ki ražiral sta naše kamune u časah tardih, kadar Mussolinove bande su po naših dolinah krajuvale. Vemo kuó su vam ratal bjeli tisti lasje an kuo sta muorli bougat, za na iti pod kajšan konšiljo di d'šplina an potem u paražon. Vemo tud de nimar, tud če su vas daržal, sta djelal za naše ljudstvo an za našu daželu. Vemo de kajšan od vas, kadár zlu pruot je stau, je bju otučen al je oje jepiu an zatuó muore zahvaljť tiste skuadre d'azione, ki tu naših daželah su naše ljudstvo italjanzale.

Končala je uojská an tisti ki prej su vam oje dajal, al vas zlu krosal, su ratal u parvu czopani, u drugu trjko'orjži, u trejčjo demokristjani. Ratalu je. de vi sia se muorli ganit s kamunu an pastit rédine ed kamunu u tštim rokah, ki od vaše karve su ble umažene. Zaluštno je bluó tuo za vas, pa naše ljudstvo je tenčast votalo za sauražnike, kjer jih ni poznalo an tud ujemski poglavarj; njesu niš šparal, za stuórt udobit' votacijone demokristjanom. Nabrusil su naše ljudč, z obječamjam an teli su padli.

Paršu je čas za nove votacijone an gspuod Candolinj an družba su začel spet hodit po špietre an družh kamunah, an spet obječat. Vi vješta ka su pre udaržal an zatuó vas klječemu, de bota stopil naprej, de bota napravil lješte an kadár naši ljudje boju vidli vaše imena, boju za vas votál. Na stuojta od zada, pustjta h kraju use osebne reči, vašá dužnost je na dan prít. Ljudstvo ve, de sta kapac lepuó kamunski uos peját. Na parpust'ia, de hlapei boju federbival Benečiju.

Odgovornj urednik: TEDOLDI VOJMIR
Tiskala: Tiskarna Lucchesi - Gorica
Z dovoljenjem videmskega sodišča št. 47